

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Communal Higher Educational Establishment of Kyiv Regional Council "Academy of Arts"

Заголовок

Курсова Сергейко Катерини

Автор

Науковий керівник / Експерт

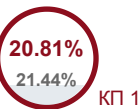
Сергейко Катерина Іванівна Л.О.

підрозділ

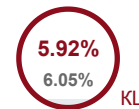
Communal Higher Educational Establishment of Kyiv Regional Council "Academy of Arts"

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

КЦ

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

5508

Кількість слів

39407

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	Б	1114
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	␣	0
Білі знаки	Б	0
Парафрази (SmartMarks)	a	51

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45203/1/I_Berenbein_Chasopis_3_4_2022_FMMH.pdf	221 4.01 %
2	https://aqua-svit.com.ua/koral/?%D0%9A%D0%B8%D0%BC%20%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B8%D0%B2%20%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%8C%20%D0%A8%D1%83%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0	132 2.40 %

3	https://aqua-svit.com.ua/koral/?%D0%9A%D0%B8%D0%BC%20%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B8%D0%B2%20%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%8C%20%D0%A8%D1%83%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0	100 1.82 %
4	https://tsikavi-fakty.com.ua/tsikavi-fakty-pro-shuberta/	70 1.27 %
5	https://thetrip.ru/uk/for-brunettes/franc-shubert-samye-izvestnye-proizvedeniya-biografiya-boyazn/	60 1.09 %
6	https://aqua-svit.com.ua/koral/?%D0%9A%D0%B8%D0%BC%20%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B8%D0%B2%20%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%8C%20%D0%A8%D1%83%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0	58 1.05 %
7	https://hiddenshell.ru/uk/chto-takoe-a-p-veselaya-progulka-aleksandr-kushner-veselaya/	55 1.00 %
8	https://aqua-svit.com.ua/koral/?%D0%9A%D0%B8%D0%BC%20%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B8%D0%B2%20%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%8C%20%D0%A8%D1%83%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0	48 0.87 %
9	https://tsikavi-fakty.com.ua/tsikavi-fakty-pro-shuberta/	42 0.76 %
10	https://tsikavi-fakty.com.ua/tsikavi-fakty-pro-shuberta/	29 0.53 %

з бази даних RefBooks (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з домашньої бази даних (0.64 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Курсова_Силко Анастасія 4/24/2025 Communal Higher Educational Establishment of Kyiv Regional Council "Academy of Arts" (Communal Higher Educational Establishment of Kyiv Regional Council "Academy of Arts")	35 (3) 0.64 %

з програми обміну базами даних (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з Інтернету (20.81 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://aqua-svit.com.ua/koral/?%D0%9A%D0%B8%D0%BC%20%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B8%D0%B2%20%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%8C%20%D0%A8%D1%83%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0	368 (7) 6.68 %
2	https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45203/1/I_Berenbein_Chاسوبis_3_4_2022_FMMH.pdf	252 (3) 4.58 %
3	https://thetrip.ru/uk/for-brunettes/franc-shubert-samye-izvestnye-proizvedeniya-biografiya-boyazn/	209 (10) 3.79 %
4	https://tsikavi-fakty.com.ua/tsikavi-fakty-pro-shuberta/	185 (5) 3.36 %
5	https://hiddenshell.ru/uk/chto-takoe-a-p-veselaya-progulka-aleksandr-kushner-veselaya/	55 (1) 1.00 %

6	http://psp.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/04/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%E2%80%9C%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D0%B7%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D1%85%D0%B8-%D0%A0%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83-%D0%B2-%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85-%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%E2%80%9D.pdf	24 (2) 0.44 %
7	https://thetrip.ru/uk/permanent/franc-shubert-kratkaya-biografiya-biografiya-shuberta-trudnaya/	21 (1) 0.38 %
8	https://nakkim.edu.ua/images/vidannya/KiS/KiS_2_2019.pdf	17 (1) 0.31 %
9	https://otherreferats.allbest.ru/music/00100941_0.html	15 (1) 0.27 %

Список прийнятих фрагментів

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---------------------	-------	--

Курсова_Силко Анастасія		35 (0.64%)
1	КЗВО КОР Академія мистецтв імені Павла Чубинського ПЦК «Фортепіано і концертме...	18 (0.33%)
2	Виконала: Студентка 2Ф-НО курсу Освітньо-професійної програми «Фортепіано»	10 (0.18%)
3	ВСТУП	7 (0.13%)

2
КЗВО КОР Академія мистецтв імені Павла Чубинського
ПЦК «Фортепіано і концертмейстерство»

Курсова робота
з дисципліни : «Історія фортепіанного виконавства»

РОЗВИТОК ЛІРИЧНОЇ ФОРТЕПІАННОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ТВОРЧОСТІ Ф. ШУБЕРТА.
 МИСТЕЦТВО СПІВУ НА ФОРТЕПІАНО

Виконала:
Студентка 2Ф-НО курсу
Освітньо-професійної
програми «Фортепіано»
 Катерина СЕРГЕЙКО
 Викладач Л.О. ІВАНЬКО

1.	ПЛАН:	
	ВСТУП	3
	РОЗДІЛ 1. ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ Ф. ШУБЕРТА	4
	1.1 Перші заняття музикою і художнє формування	4
	1.2 Конвікт та перші твори	7
	РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМПОЗИТОРА	11
	РОЗДІЛ 3. ФОРТЕПІАННА ЛІТЕРАТУРА - ОСНОВНА	
	СФЕРА ТВОРЧОСТІ Ф. ШУБЕРТА	14
	ВИСНОВОК	19
	СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	22

Вступ

Актуальність теми. Завдяки Шуберту вперше в історії музики пісня стала рівною за значенням інших жанрів. Її поетична основа відображає ледь чи не всю історію німецької та австрійської поезії, включає й закордонних авторів.

Життя Шуберта було позбавлене якогось «белетристичного» захоплення. Вражаючи своєю творчою продуктивністю, безперервною внутрішньою дією, багатими художніми враженнями, воно зовні здавалось буденним та одноманітним. Сучасник Бетховена і Вебера, Гете і Гейне, який здійснив у своєму мистецтві переворот, гідний бездоганного кожного з них, Шуберт за життя не лише не отримав рівної з ними оцінки, але взагалі не досяг будь-якого широкого визнання. Найбільш значна частина творчості Шуберта не цікавила видавництва і залишалась в рукописах. Багато творів, у тому числі так звана «Гаштейнська» симфонія (складалась композитором у Гаштейні влітку 1825 року), загублені, мабуть, безповоротно, а деякі, як, наприклад, геніальна «Незакінчена» симфонія, виявлена ледь не через півстоліття після смерті композитора. У його рідному місті Відні концерт за творами Шуберта відбувся за його життя лише один раз.

І, тим не менш, минаючи видавництва, минаючи естраду, минаючи аристократичні салони, оперні театри та офіційні урочисті концерти, музика Шуберта і за його життя завойовувала визнання в передовому демократичному середовищі - у тому середовищі, до якого належав сам композитор і де зароджувалась його музика.

Мета роботи - вплив видатних митців, зокрема поетів, на його творчий шлях.

Предмет роботи: дослідити Шубертове мистецтво співу на фортепіано.

Завдання:

1. опрацювати науково-методичну літературу стосовно досліджуваної теми;
2. дослідити життєвий і творчий шлях композитора;
3. висвітлити та розкрити особливості фортепіанної літератури Шуберта.

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ Ф. ШУБЕРТА

Перші заняття музикою і художнє формування

Франц Серафим Петер Шуберт народився 31 січня 1797 року у передмісті Відня - Ліхтенталь. Мати - уроджена Єлизавета Вітц - була донькою шляхтича, батько - також Франц Шуберт - син селянина, моравського походження (примітка: Моравія - історична земля в Чеській Республіці). Батькові вдалось отримати освіту, і до часу народження Франца він займав у Ліхтенталі місце парафіяльного вчителя. Франц Шуберт був четвертим з п'ятих дітей, які залишилися в живих від цього шлюбу. Усі діти на багато років пережили композитора, і навіть батьку сімейства судилося стати спадкоємцем свого геніального сина.

До одинадцяти років Франц жив у родині. Зі своїм домашнім середовищем він і в подальшому не поривав, вона мала стійкий вплив на всю його художню долю.

По-перше, високорозвинена музикальність родини забезпечила ранній дотик Шуберта з музикою. І батько і два старших брати були музикантами-аматорами. В родині здавна встановився звичай регулярного спільного музикування, настільки характерний для австрійського селянського та ремісничого міського побуту. У родині Шубертів був свій домашній квартет. Першими вчителями музики Франца були батько і брат Ігнат, який навчив його грі на скрипці та клавирі. У батьківській школі при церкві був свій хор, і регент цього хору Михайл Хольцер познайомив Шуберта з основами композиції, з хоровою музикою, з грою на органі та фортепіано. В різносторонній музичній освіті Шуберта не було нічого професійного. В епоху того, що зароджується естрадно-віртуозне мистецтво, така патріархальна музична освіта була дещо старомодною. Дійсно, відсутність віртуозного тренування на фортепіано було однією з причин відчуженості Шуберта від концертної естради. Згодом він старався подолати боязкість перед великою концертною естрадою, яка у XIX столітті стала найпотужнішим засобом пропаганди нової музики, особливо фортепіанної. Однак, відсутність концертного напруження компенсувалось чистотою і серйозністю музикальних смаків композитора. Врешті, із загальної кількості приблизно 1000 творів Шуберт написав лише два концертно-естрадних твори: Концертштук для скрипки та оркестру і Полонез для скрипки с оркестром. Навіть найкращі твори Франца Шуберта вільні від естрадної пози, від народної ефектності, прагнення догодити смакам буржуазної публіки, яка шукає у мистецтві, перш за все, розваги. Музика, яка виконувалась в домашньому колі Шубертів, якою б вона не була недосконалою з професійної точки зору, відрізнялась серйозністю, відвертістю, цнотливістю, притаманними народній творчості. Вона була засобом спілкування, переживання, а не поверхневої розваги. Кожний твір, написаний згодом Шубертом, зберіг цю чистоту та простоту.

Не менш істотний та незмінний творчий зв'язок Шуберта з народно-побутовими жанрами, культивованими в його домашньому середку.

Основний художній жанр Шуберта - пісня - веде свій початок з народного музикального побуту. Таким чином, найбільш новаторська лінія в творчості Шуберта черпає новизну з традиційної народно-побутової музики. Пісня, чотириручна фортепіанна музика, обробки народних танців (вальси, лендлери, менуети, марші та інші), впроваджені Шубертом в область професійної музики, мають джерелом найраніші його художні враження. Протягом усього життя композитор зберігав зв'язок не просто з віденською побутовою музикою, але з характерною музикою віденського передмістя.

Франц Шуберт є яскравим представником музичного романтизму. Даний напрямок народився у мистецтві в кінці вісімнадцятого - першій половині дев'ятнадцятого століття. Для творчості митців-романтиків характерна увага до внутрішнього світу, настроїв та почуття людини.

Композитор жив у Відні, рідко покидаючи його. Усі поїздки, які він робив, були тисно пов'язані з концертами, або ж з викладацькою діяльністю. У біографії Франца Шуберта є коротка згадка про те, що протягом літнього періоду 1818 і 1824 він жив у маєтку графа Естергазі Желіз. Композитора було запрошено туди для того, щоб навчати музиці юних графинь.

Однією з найважливіших подій в біографії Шуберта є його знайомство з видатним віденським оперним співаком Йоганном Міхаелем Фоглем. Воно сталося 1817 року стараннями друзів композитора. Це знайомство мало велике значення у житті Франца. У його обличчі він придбав віданого друга та виконавця своїх пісень. Згодом Фогль зіграв величезну роль пропаганді камерно-вокального творчості молодого композитора.

У 1819, 1823 і 1825 роках Шуберт і Фогль мандрують Верхньою Австрією і одночасно гастролують. У публіки такі спільні концерти мають величезний успіх. Фогль прагне познайомити слухачів із творчістю свого друга-композитора, зробити його твори відомими та улюбленими за межами Відня. Поступово слава Шуберта зростає, все частіше про нього говорять не лише у професійних колах, а й серед звичайних слухачів.

У 1828 році Шуберт відчув перші тривожні ознаки хвороби, тому стрімкий темп його композиторської діяльності можна трактувати і як симптом недуги, і як причину швидкої смерті.

Композитор зовсім не дбав про власне здоров'я та помер у 31-річному віці 19 листопада 1828 року у Відні, від черевного тифу. Шуберт за життя схилив голову перед творчістю Бетховена. Коли останній помер, композитор серед інших музикантів брав участь у похоронній

процесії і навіть ніс його труну. Відповідно до останньої волі Шуберта, поховали його на кладовищі поруч із обожнюваним ним Бетховеном. На пам'ятнику донині є красномовна епітафія: «Смерть поховала тут багатий скорб, але ще прекрасніші надії».

Конвікт та перші твори

Коли Францу виповнилось одинадцять років, він бере участь у конкурсі з відбору співаків до імператорської королівської капели. Успішно пройшовши всі випробування, Франц Шуберт стає співаком. Його зараховують до конвікту - безкоштовної школи-інтернату для обдарованих дітей із незаможних сімей. Тепер Шуберт отримав можливість безкоштовно здобувати загальну та музичну освіту, що стає благом для його родини. Хлопчик живе в інтернаті, а додому приїжджає лише на канікули. Вивчаючи біографію Шуберта, можна зрозуміти, що ситуація, яка склалася в цьому навчальному закладі сприяла розвитку музичних здібностей обдарованого хлопчика. Тут Франц щодня займається співом, грою на скрипці та фортепіано, теоретичними дисциплінами. У школі було організовано учнівський оркестр, у якому, у якому Шуберт грав у перших скрипках. Диригент оркестру Венцель Ружичка, помітивши незвичайний дар свого учня, часто доручав йому виконувати обов'язки диригента. Оркестр виконував найрізноманітнішу музику. Таким чином, майбутній композитор познайомився із оркестровою музикою різних жанрів. Особливе враження справила музика віденських класиків: симфонія No 40 Моцарта, і навіть музичні шедеври Бетховена. У період навчання у конвікті Франц почав складати. У біографії Шуберта вказано, що йому тоді було тринадцять років. Він пише музику з величезним захопленням, часто на шкоду шкільним заняттям. Серед його перших творів - низка пісень та фантазія для фортепіано. Демонструючи видатні музичні здібності, хлопчик привертає увагу відомого придворного композитора Антоніо Сальєрі. Він починає заняття з Шубертом, під час яких навчає його контрапункту та композиції. Вчителя та учня пов'язують не лише музичні заняття, а й теплі стосунки. Ці заняття тривали і після виходу Шуберта з конвікту.

Свої композиторські досліді Франц Шуберт приховував від сторонніх. Лише лічені люди мали можливість з ними ознайомитись, у першу чергу Шпаун, який ще раніше зумів завоювати довіру Шуберта. Шпаун взяв на себе турботу по забезпеченню Шуберта нотним папером. Він складав винятково швидко; весь час, відведений для підготовки до уроків, він витрачав на композицію, що йшло на шкоду навчанню. Його батько, в цілому дуже хороша людина, виявив причину його відставання в навчанні, і тоді вибухнула велика буря.

Спостерігаючи бурхливий розвиток музичної обдарованості свого сина, батько почав турбуватися про його майбутнє. Розуміючи тяжкість існування музикантів, навіть найвидатніших, батько намагається вберегти Франца від такої долі. Він мріяв бачити свого сина шкільним учителем. Як покарання за надмірне захоплення музикою він забороняє сину бувати вдома у вихідні та свята. Проте заборони не допомогли. Шуберт-молодший не зміг відмовитись від музики. Крила молодого творця вже були міцними та їх помахів неможна було стримати.

Тим часом прагнення підлітка серйозно займатись музикою знайшло підтримку зі сторони першого придворного капелмейстера Антоніо Сальєрі. Оскільки Сальєрі споглядав за музикальними заняттями в конвікті, він, без сумніву, був обізнаний про визначні успіхи Шуберта. Адже, у майже кожній відомості за семестр в графі «Примітки» напроти прізвища Шуберта значилось: «Музичний талант»; іноді навіть: «Особливий музичний талант». Не міг не згадати про Шуберта в розмові із Сальєрі і Ружичка, впевнений при спробі ввести Франца в таємниці генерал-баса, що він не в змозі чомусь навчити молодого музиканта.

Заняття із Сальєрі з контрапункту почались, відповідно до власноручної замітки Франца на нотному листку із записом вправ, 18 червня 1812 року, за півтора місяці до того, як Шуберт останній раз співав у хорі капели. Таким чином, дирекція конвікту наче власноруч благословила залишеного в конвікті, не дивлячись на мутацію, вихованця для більш серйозних занять музикою, з чим не міг скріпивши серце не рахуватися Франц Шуберт-старший. «Тепер перешкоди впали. Батько пізнав талант свого сина та надав йому свободу», - пише Шпаун.

Заняття з Сальєрі продовжувались, ймовірно, до кінця 1816 - або початку 1817 року. Збереглися рукописи, в основному начерки вокальних творів на італійський текст. Змушуючи Шуберта поспідовно складати на одні і ті самі слова одноголосний, двоголосний, три- та чотириголосні варіанти, Сальєрі наполегливо прищеплював йому принципи італійського оперного письма. Ту ж мету переслідував і створення варіантів у чотирьох- і трьохдольному розмірі.

Примітки Сальєрі на рукописах струнного Квартету B-dur (1812) та Квартету B-dur (1813) свідчать про те, що Шуберт показував йому й інструментальні твори. Не дивлячись на те, що Сальєрі негативно відносився до вокальної лірики, яка приваблювала Шуберта, останній високо цінував учителя. Про це свідчить створена Шубертом на честь ювілею Сальєрі кантата.

До цього часу Шуберт вже був автором багатьох творів, в яких відстоював ідеали, зовсім чужі його вчителю. Особливе місце серед них займали пісні, де молодий композитор нерідко досягав найвищої художньої досконалості. У першу чергу тут необхідно назвати пісні на тексти Гете, у справжньому сенсі слова такі, які запалили уяву Шуберта: «Претхен за прялкою», «Шалене кохання», «Дика троянда», «Пісні з Вільгельма Мейстера», «Лісовий цар» та понад тридцять пісень на вірші Гете, що народились під пером Шуберта ще до початку 1816 року. Поряд з ними створювались яскраві пісні і на слова інших поетів.

Чималу роль у розквіті творчої діяльності Шуберта зіграв його вихід з конвікту. «Він просто втік, - писав про це пізніше Ф. Шобер, - тому що директор Ланг постійно погрожував йому виключенням за недостатню увагу до всіх предметів. Так як він не виправив оцінки і міг очікувати здійснення загрози, він по суті справи втік до батька, який був чимало цим наляканий». Як зітхання полегшення звучать слова, поставлені Шубертом в кінці автографа партитури його Першої симфонії, завершеної 28 жовтня 1813 року «Finis et fine» («Закінчення і кінець»), - кінець його ув'язнення в конвікті! Однак це не завадило автору присвятити симфонію директору конвікту Інценцію Лангу, який неодноразово відмічав видатні музикальні здібності Шуберта. У створенні Першої симфонії можна прогледіти і дань подяки композитора учнівському оркестру, який без перебільшення відкрив йому шлях до симфонічної творчості.

За життя Франц Шуберт не дбав про власний комфорт, його кабінет нагадував скоріше майстерню завалену нотами. Бувало таке, що друзі заставляли композитора ліжку за роботою, зі стосами списаного паперу. Щоб у будь-який час мати можливість взяти папір та олівець, Франц Шуберт навіть спав у окулярах. Відколи він став жити один, друзям доводилося дбати про те, щоб він не залишався абсолютно покинутим. Коли він складав, він міг забути про все: про їжу, про одяг, про миття. Йому важливо було лише мати достатній запас тютюну. Найгіршими були справи зі зберіганням його власних творів.

Анзельм Хюттенбреннер пише так: «Шуберт майже зовсім не дбав про свої численні рукописи. Приходили друзі, яким він грав свої нові пісні, вони брали їх із собою, обіцяли повернути, але робили це дуже рідко. Часто Шуберт сам не знав, хто забрав у нього ту чи іншу пісню. Тому мій брат Йосип, який жив із ним в одному будинку, вирішив зібрати разом усіх заблуканих овець, що йому після довгих пошуків якоюсь мірою вдалося. Я сам одного разу мав можливість переконавшись, що мій брат зібрав більше ста пісень Шуберта і зберігав їх у висувній скриньці письмового столу, розклавши по порядку. Це втішило нашого друга Шуберта, і він весь час, поки вони жили в одному будинку, передавав свої нові твори на зберігання мого брата».

Коли Франц Шуберт став відомим, у Відні стали досить популярні «шубертіади» - творчі вечори з танцями та музикою. А «шубертіадами» їх назвали тому, що сам Шуберт незмінно на них був присутній, граючи на фортепіано, причому музику для танців він писав і відразу виконував просто на льоту. Музичний дар Шуберта відкрив нові шляхи фортепіанної музики. Його фантазії до мажор і фа мінор, експреси, музичні моменти, сонати є доказом найбагатшої уяви та великої гармонійної сміливості.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМПОЗИТОРА

Наприкінці 1813 року Франц Шуберт залишив капелу і повернувся додому, вступив до учительської семінарії, і вже 1814 року він почав працювати педагогом молодших класів у тій школі, якій викладав і його батько. У вільний від роботи час Шуберт написав свою першу мему і поклав на музику вірш Йоганна Гете «Претхен за прядкою». Шуберт продовжував брати приватні уроки композиції у Сальєрі, який давав йому більше технічної підготовки, ніж будь-хто з його вчителів, перш ніж вони розлучилися в 1817 році.

В 1814 році Шуберт познайомився з молодою співачкою Терезою Труна, яка була дочкою місцевого виробника шовку. Композитор написав для неї декілька літургійних творів, вона також була солісткою на прем'єрі його меси No1 (D. 105) у вересні 1814 року. Шуберт хотів одружитися з Терезою, але завадив суворий закон 1815 року, запроваджений Меттернихом, забороняє шлюби чоловіків із класу, до якого належав Шуберт, якщо вони могли довести фінансову можливість утримувати сім'ю. В 1816 Шуберт подав заяву на посаду вчителя музики в педагогічному коледжі в Лайбаху (нині Любляна, Словенія), можливо, для того, щоб отримати фінансову підтримку і зробити шлюб з Терезою можливим. Але цю заяву було відхилено.

Одним із найплідніших у Шуберта був 1815 рік. Франц склав за цей рік приблизно 20 000 музичних тактів, більше половини з яких були написані для оркестру, у тому числі три меси та чотири зінгспіли, 2-у і 3-ю симфонії, симфонію та близько 140 пісень, серед яких «Лісовий цар» на слова Йоганна Гете. Він продовжував жити вдома зі своїм батьком, викладав у школі та давав приватні музичні уроки, заробляючи достатньо грошей для своїх основних потреб, включаючи одяг, рукописний папір, ручки та чорнило, але майже не маючи фінансів на предмети розкоші. У тому ж році Шуберт був представлений Ансельму Хюттенбреннеру (австрійському композитору, який був дружний з Бетховеном) та Францу фон Шуберу (австрійському поетові). У цьому році Шуберт познайомився і потоваришував з Йоганном Майрхофером (австрійським поетом, лібреттистом і актором). Вони стали друзями композитора протягом усього життя.

Значні зміни відбулися 1816 року. Шуберт вирішив не продовжувати роботу учителем. Якийсь час Франц намагався давати уроки музики, але невдовзі від нього відмовилися і повністю присвятив себе композиції. Він писав: «Я складаю шоранку, і коли одна п'єса зроблена, я починаю іншу». Його друг Шобер, студент із доброї родини, запросив Франца пожити у будинку його матері. Протягом цього року він зосередився на оркестрових та хорових творах, хоча він також продовжував писати пісні.

На початку 1817 року Шобер познайомив Шуберта з Йоганном Фоглем, видатним баритоном, який був на двадцять років старший за Шуберта. Фогль, котрим Шуберт написав безліч пісень, виконував романтичні композиції під акомпанемент Шуберта. Завдяки протезуванню Фогля про талант Шуберта дізналися мільйони жителів Австрії.

А від початку 1818 року Франц подав заявку на членство в престижному Gesellschaft der Musikfreunde (Товариство друзів музики у Відні), маючи намір отримати допуск як концертмейстера, а також для того, щоб його музика, особливо пісні, могла виконуватися на вечірніх концертах, але йому відмовили. Тим не менше, про нього почали писати, і перше публічне виконання його увертюри в лютому 1818 року отримало похвалу в пресі Відня і за кордоном.

Літо 1818 року Шуберт провів учителем музики у сім'ї графа Йоганна Карла Естерхазі у його замку у Желіці (нині Железовце, Словаччина).

Оплата була відносно гарною, а його обов'язки щодо навчання гри на фортепіано та співу двох дочок графа були відносно легкими, що дозволяло композитору із задоволенням складати. Шуберт складав фортепіанні дуети для учениць Марі та Кароліни.

Вперше Шуберт виявився цілком вільним від будь-яких кайданів; вважати такими уроки з дівчатами не доводилося. «Тут я вільний від будь-яких турбот, пише він своїм друзям. (...) Нарешті я відчуваю, що живу: слава богу, час уже, інакше я загинув би як музикант». Саме в Желізі назріває в ньому рішення за жодних обставин не повертатися до перерваної роботи у школі. Ця обставина дозволяє вважати п'ять місяців перебування у маєтку Естергазі переломними у житті композитора. Певною мірою є рубіжними й у творчості. Щоправда, межі перехідного періоду тут дещо ширші і вони охоплюють не місяці, а роки: з 1817 по 1820.

Перебування в Желізі принесло Шуберту нові враження, пов'язані насамперед із природою та з трудовим життям селянства. У його листах виявляється гостра спостережливість, здатність влучно, а якщо потрібно і злюбо характеризувати оточуючих його людей. Яскраве світло на його ставлення до тупого, косоного духовенства проливає, наприклад, його лист до Фердинанда, Ігнаца і Терези Шуберт: «Це такі ханжі, такі худоби, яких ти й уявити не можеш; дурні як старі віслики, грубі як буйволи. Ти б послухав їхні проповіді! З церковної кафедри тут сиплються такі слова, як «лодирі», «сволочі» тощо, так що дивишся. Принесуть череп покійника, покажуть і кажуть: «Гей ви, ряті пики, колись і ви так само виглядатимете!» Не спить і слух композитора, що хоче відгукується на оригінальні угорські народні мелодії; міне багато часу, і вони збагатять мову Франца Шуберта і в плані соковитих жанрових замальовок, і в плані створення образів героїчного минулого.

Відчувши неусмісненість його педагогічної діяльності з твором музики, він зробив кілька безплідних спроб утвердити свої позиції композитор. У цей період його друг Шпаун познайомив його з Францем фон Шобером, на настійну вимогу якого Шуберт залишив свій вчительський пост і прожив наступні вісім місяців у його будинку.

ФОРТЕПІАННА ЛІТЕРАТУРА - ОСНОВНА

СФЕРА ТВОРЧОСТІ Ф. ШУБЕРТА

Пісня у спадщині Шуберта займає основне місце, і не лише тому, що вона представлена з понад шістьмастами творами. У пісні найбільш наочно, послідовно та переконливо розкриваються характерні особливості обліку композитора, його творчого шляху, його художнього формування. Зацікавленість Франца Шуберта у пісні зумовлена романтичними передумовами. Пісня відкривала простір характеристикі внутрішнього світу людини; через зближення із зразками народного мистецтва вона набула демократичний сенс; нарешті, в тісному зв'язку слова і музики завоювалась поетична свідомість музичного образу. Усе це разом узятє складало особливу виразність шубертівського висловлювання, визначало новаторську глибину, змістовність та образну багатогранність його творів.

Природно, що в різні періоди життя Шуберта привертають увагу різні поети. Одних він торкається мимохідь, другим приділяє пильну увагу, до третіх повертається неодноразово. Найбільшою стійкістю відмічена прив'язаність Шуберта до поезії Гете, хоча за значимістю музичного втілення з піснями на тексти видатного німецького поета успішно суперничають твори на слова інших авторів, у першу чергу В. Мюллера, І. Майрхофера, Г. Гейне. Особливої згадки заслуговує чуйне відчуття композитором індивідуальних рис творчості кожного поета.

Саме в значенні скарбниці різноманітних життєвих вражень пісні Шуберта і для нього самого стали не тільки цілком творчості, але й матеріалом для наступної обробки.

Франц Шуберт працює в царині пісні. Серед вершинних вокальних творів цього часу - цикл «Зимова подорож» на вірші В. Мюллера (1827); шість пісень на вірші Г. Гейне, сім пісень на вірші Л. Рельштаба і одна пісня на вірші Г. Зайдля, які після смерті Ф. Шуберта були видані одним циклом з чотирнадцяти пісень під назвою «Лебедина пісня». В пісенній фортепіанній творчості цього часу Ф. Шуберт звертається й до поезії Г. Ляйтера, Й. Рохлиця, Т. Персі, Ф. Шюбера. Новим явищем у творчості цих років є створення вокальних творів у супроводі інструментального дуету (до традиційного фортепіано додавались валторна, кларнет або хор). В царині вокального ансамблю Шуберт теж йде новими шляхами - він поєднує вокальний ансамбль з хором, або з солістом, або з духовими інструментами, надаючи перевагу чоловічим голосам і валторнам («Нічна пісня в лісі» на вірші Г. Зайдля для вокального квартету чоловічих голосів у супроводі 4 валторн (1827), серенада «Тихо, тихо» у двох варіантах: для меццо-сопрано та чотириголосного жіночого хору; для меццо-сопрано та чотириголосного чоловічого хору (1827), «Пастух на скелі» на вірші В. Мюллера для сопрано у супроводі кларнета або віолончелі (1828)). Поряд із жанрами світської вокально-хорової музики Ф. Шуберт звертається до традиційних духовних жанрів (меса Es-Dur, 1828), продовжує працювати над оперою («Граф фон Гляйхен», незакінчена). Знайдені у 1978 році ескізи трьох частин симфонії D-Dur D936а дають підстави для порівняння цього симфонічного циклу з піснями на вірші Г. Гейне.

Музика Шуберта вимагає уважного вслуховування, не досяжного у межах прикладного музикування. Немає нічого дивного, що її справжні достоїнства виявлялися тоді, коли вона відірвалася від свого первісного призначення і стала об'єктом суто музичного сприйняття. Тоді й з'ясувалося, що певною мірою її слід вважати кузнем фортепіанного пісенного стилю Шуберта, оскільки вона відкрила йому можливість експериментувати на ґрунті, майже не розпущеному діяльністю його попередників. Не можна не зупинитися і на прозорості фортепіанної фактури Шуберта. Вона зводиться не тільки до чуйного використання співвідношення провідної мелодійної лінії та «гітарного» акомпанементу, в якому виділяється staccato басової опори, але й до ефекту акордових вертикальних ліній, до створення враження різноманітності («сигнальна» співачка на тлі хорового чотирьох і двоголосих на завершення). Все це доходить до слуху завдяки приглушеній динаміці, яка змушує виконавця домагатися співучого туші, що цінується Шубертом надзвичайно високо. Ставши на даний шлях, піаніст віднайде дорогу до співучого виконання forte. Отже, вплив пісенно-фортепіанних принципів позначається у ліричній поглибленості змісту і замкнутості форми, а й у кантіленності всіх елементів фактури. Подібне ставлення до фортепіано дається взяти і в п'єсах, пов'язаних з танцювальними образами, в чому можна було переконатися ще при розгляді вальсів Франца Шуберта.

Відомо, що першими творами Шуберта, що дійшли до нас, його нащадків, виявилися Фантазії для фортепіано в чотири руки. Цікаво, що, не встигнувши ще прикласти руку до створення вокальних монодій, де панує принцип проходження за перипетіями зафіксованого в поетичному прообразі сюжету, композитор вже випробував цей принцип в інструментальних творах, позбавлених сюжетних передумов. Очевидно, це було викликано недовідченістю ще підлітка Шуберта, змусило обмежитися емпіричним нанизуванням окремих вражень. Характерною особливістю Фантазій і є використання оркестрових ефектів, що свідчить про найближче знайомство композитора-початківця з оркестровим, ніж з фортепіанним листом. Дещо пізніше, у перших фортепіанних сонатах дасть про себе знати і вплив струнного квартету.

Таким чином, практичний досвід виконавця квартетів (сімейний ансамбль) та оркестрових творів (оркестр конвікту) відіграв важливу роль у виробленні професійних навичок у цих галузях інструментальної музики. Опанування ж «секретами» фортепіанного листа забрало у Шуберта більше часу і більше сил і тому, що, володіючи досить вільною фортепіано і виявляючи насамперед чудову тушу, Шуберт ніколи не почував себе повновладним господарем цього інструмента; про що свідчить його страх виступати як піаніст на відкритих концертах.

Вершинною досягнень Шуберта у жанрі камерних ансамблів з фортепіано є два трио, створені 1827 року. Хоча їх виникнення, мабуть, теж має колишніх обставин, вони найбільш органічно вкладаються у загальну перспективу розвитку творчості композитора. Обидва ансамблі як би протистоять зануренню композитора у світ скорботи та розпачу. Створення Трио B-dur, мабуть, передувало роботі Шуберта над першою частиною «Зимового шляху», Трио ж Es-dur виникло після завершення другої частини вокального циклу у листопаді 1827 року.

Майстерність Шуберта у фортепіанно-вокальній ліриці народилося на стику найвищих досягнень класичної поезії та новаторських зухваль у галузі засобів та прийомів музичної виразності. Тим самим Шуберт здійснив те, чого не могли здійснити майстри віденської класичної школи, виявивши в цьому творчому акті одночасно якості геніального новатора і не менш геніального наступника заповітів попередників.

Особлива роль пісні як жанру, що безпосередньо відбиває психологічну спрямованість романтичного мистецтва, зосередженого насамперед на характеристиці замкнутого стану, не викликала у Шуберта потреби використовувати в цій групі творів принцип стилістичного протиставлення. Але, вільне володіння арсеналом класичних засобів і прийомів висловлювання позначається і в його пісенній творчості так само, як його інструментальні твори зазнають помітного впливу досягнутого ним в галузі вокально-фортепіанної лірики. Остання обставина створює ще один аспект своєрідності творчого методу композитора, який зайвий раз підтверджує складне переплетення в його творчості класичних і романтичних рис.

Здавалося б, що ґрунтовність обдарування Шуберта визначала легкість оволодіння ним досвідом народної пісні. Але, як ми знаємо, він йшов до втілення цього досвіду складнішим шляхом, ніж відтворенням зразків, а це зажадало і більшої кількості часу, і більше зусиль.

Враження, що збагачували його кругозір, від побутового музикування мали стати органічною частиною пісенного образу, а значить, підкоритися вимогам індивідуалізованого відповідно до музично-поетичної специфіки саме даної пісні тлумачення її змісту. Не кожен задум був відпочатку вдалим у своєму втіленні, і це відбувалося не тільки через незрілість автора, а й через неможливість часом подолати в музиці обмеженість поетичного прообразу.

Описана в Євангелії від Луки сакральна подія Благовіщення вважається однією із головних у христології. Її сакральний зміст, відображений у молитві Ave Maria, завжди слугував джерелом натхнення композиторів, художників, скульпторів, що віддзеркалено в численних мистецьких шедеврах. Не можна не згадати один із найвеличніших, на мою думку, творів композитора «Ave Maria» - п'єсу для голосу та фортепіано, створену Шубертом у 1825 році. Спочатку вона була написана як частина його Ор 52, частина семи пісень із епічної поеми ВВальтера Скотта The Lady of the Lake (у вільному перекладі німецькою мовою), твір називався Ellens Gesang III, Op. 52, No 6 (каталоговано як D. 839). Той факт, що першим текстом є Ave Maria, міг спонукати Шуберта переглянути текст як релігійну пісню, і в такому вигляді вона стала широко відомою. У наш час його досить часто можна почути на весільних церемоніях.

Музична продуктивність композитора була величезною, із 1813 року він писав безупинно. Біографи Шуберта стверджують, що він ніколи нічого не змінював у своїх творах, бо не мав для цього вдосталь вільного часу. Незважаючи на підірване здоров'я, останній рік життя композитора-музиканта, був особливо плідним: саме тоді світ мав змогу почути месу мі-бемоль мажор, струнний квінтет до мажор, симфонію де мажор, три останні фортепіанні сонати і вокальний цикл, які були посмертно видані під назвою «Лебедина пісня». Однак, за життя Шуберта видавці платили йому мізерно мало.

ВИСНОВОК

Франц Шуберт - відомий австрійський композитор. Його життя, на превеликий жаль, було досить коротким, адже він прожив всього лише 31 рік, з 1797 по 1828 роки. Але за цей невеликий період свого життя він зробив величезний внесок у розвиток світової музичної культури. У цьому можна переконатися, вивчивши біографію та творчість Шуберта. Цей видатний композитор вважається одним із найяскравіших основ ополоників романтичного спрямування у музичному мистецтві.

Знаменитий композитор Ференц Ліст протягом 40 років диригував на концертах, на яких виконувались твори Шуберта, та працював над аранжуваннями його творів. Він називав Шуберта «найпоетичнішим з музикантів усіх часів».

Біографія Шуберта яскраво показує, що успіх не завжди приходить у житті. Гучного успіху композитор за життя так і не досяг, а справжня слава прийшла до нього вже після смерті. За все життя Франца Шуберта відбувся лише один концерт, на якому виконувались тільки його твори. І він виявився провальним, тому що того ж дня в іншому місті виступав слепетний скрипаль Нікколо Паганіні, який, як підрахували історики, за свій концерт отримав у 807 разів більше грошей, аніж Шуберт за свій. Багато років композитор мріяв мати своє власне піаніно, але не міг цього собі дозволити. Свою маленьку мрію він усе-таки втілює у життя після свого єдиного концерту, виручених грошей вистачило на купівлю омріяного інструмента.

Отже, якщо говорити про творчу спадщину цього надзвичайного, на мою думку, композитора, то майже завжди виокремлюють його пісенний жанр. Шуберт написав величезну кількість пісень - близько шести сотен. Це не випадок, оскільки одним із найпопулярніших жанрів композиторів-романтиків стає саме вокальна мініатюра. Саме в цій сфері творчості Франц Шуберт у повній мірі зміг розкрити головну тему романтичного спрямування фортепіанного мистецтва - багатий внутрішній світ героя і його переживання та почуття. Перші шедеври пісенної творчості було створено молодим композитором вже у сімнадцятирічному віці. Кожна пісня Франца Шуберта - є настільки неповторним художнім образом, який народжений від єднання поезії та музики. Зміст кожної пісні передає не тільки лише текст, але й музика, яка чітко слідує тінню за ним, підкреслює своєрідність художнього образу та створює неповторний емоційний фон.

До Шуберта пісня займала другорядне місце у творчості різних композиторів. Франц Шуберт підняв пісню на виняткову висоту, зробивши її рівноправним жанром за глибиною та значущістю поряд з іншими провідними жанрами тих часів, такими як опера чи симфонія.

Як в музиці, так і в житті Шуберт був людиною з народу, - першим віденським композитором, нічим не пов'язаним з придворно-аристократичною сферою. Ніхто з трьох його визначних попередників, які жили та творили у Відні, - ні Гайдн, ні Моцарт, ні Бетховен, - не був настільки далеким від салонно-аристократичної культури, як Шуберт. Мистецтво Шуберта не тільки виспівувало поезію народного побуту. Воно безпосередньо зароджувалося і формувалося в цьому побуті. Починаючи з дитячих творчих досвідів і протягом усього свого життя Шуберт писав переважно для певного кола слухачів, серед яких майже не було ні музикантів-професіоналів, ні людей, вихованих в старих художніх традиціях. Квартети, наприклад, Шуберт складав в основному для домашнього музикування. Із супроводу до танців або імпровізацій на вечірках народилась його фортепіанна музика. Пісні Шуберта - одне з чудових явищ у західноєвропейському мистецтві XIX століття - були створені у вузькому колі друзів композитора.

Існує глибокий внутрішній зв'язок між побутовим демократичним направленням мистецтва Шуберта і зовнішньою буденністю його життя.

Шуберт і його друзі уособлювали собою ціле направлення в австрійській культурі початку XIX століття - національне демократичне направлення, яке протиставило себе консервативному, казенному і розважально-пустому художньому середовищу шляхетського Відня.

Роки, коли формувалася світогляд Шуберта, були переламними в історії Західної Європи. Бетховен, померлий лише на один рік раніше за Шуберта, належав до свого світогляду і творчого направлення до зовсім іншої епохи. Молоді роки Бетховена збіглися за часом із суспільним піднесенням, яке супроводжувалося буржуазною французькою революцією. Протягом тридцяти з лишком років творчість Бетховена була нескінченно багатогранною і глибоким виразом революційних ідей його часу. Шуберт, молодший Бетховена на чверть століття, прожив усе своє життя в одному з них місті і незмінно відчував його близькість.

Однак, творчість та ідейність Шуберта не належав до побратимів Бетховена, а відносився до покоління, народженого вже після революційного піднесення. Діти батьків, які творили революцію або співпереживали їй, самі виросли в атмосфері реставрації, при владі востини. Близько п'ятнадцяти років, а це приблизно з 1812 по 1827 рік - Бетховен і Шуберт, проживаючи у Відні одночасно, створювали паралельно шедеври, які увійшли згодом до «золотого фонду» художніх творів як пам'ятки двох різних культур. Сьома і восьма симфонії Бетховена - «Рівнісники» та «Маргарити за прядкою» та «Лісового царя» Шуберта. Одночасно з грандіозною Дев'ятою симфонією і Урочистою месою Бетховена Шуберт склав свою ліричну «Нескінченну» симфонію та пісенний цикл «Прекрасна мельниківна». Грандіозності та міці бетховенського стилю, його революційній філософії, його монументальній архітектоніці Шуберт протиставив свої мініатюри, вирощені з демократичного побуту - домашні, ліричні, в народному стилі, що нагадували зафіксовану імпровізацію.

В деякому сенсі Мюссе і Гейне в поезії, Вебер і Россіні в музиці ближчі Шуберту, ніж його геніальний співвітчизник (оскільки кожен з них, подібно Шуберту, був в своїй художній області представником романтизму). Тим не менш Шуберт у своїй творчості виступає як свого роду продовжувач бетховенських традицій у новій історичній обстановці. Те, що створив Бетховен в області симфонії, збагативши в своїй «дев'ятці» ідеї-почуттєвості людських «вершин» та героїчне сучасній йому естетиці, то Шуберт створив в області пісні-романсу, як лірики «простих природних помислів» і глибокої людяності. Звичайно він і соловей, і лебідь пісенності.

Франц Шуберт - романтик за духом. В основу всього існування він ставив життя душі та серця. Його герої - це прості люди з їхнім багатим внутрішнім світом. У творчості цього геніального, на мою думку, композитора з'являється тема соціальної нерівності. Композитор часто звертає увагу, як несправедливе суспільство до звичайної скромної людини, яка не має матеріальних благ, але багата духовно.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андросова Д. Мінімалізм в музиці. Учебний посібник для вузів мистецтв. Одеса: Астропринт, 2008. 126 с.
2. Беренбейн І. Музичний часопростір Ф. Шуберта як фактор формування виконавської концепції (на прикладі Сонати c-moll D958). - Часопис Національної музичної академії України ім. П.І.Чайковського. - 2022. № 3-4 (56-57) 139 с.
3. Вульфус П. Франц Шуберт: Монографія. - Музика. 1983. - 447 с., ил., нот. - (Класики світової культури).
4. Гольдшмідт Г. Франц Шуберт - життєвий шлях. 1960, 439 с.
5. Інтернет-джерело: HYPERLINK "https://lib.ua.edu.ua" https://lib.ua.edu.ua Наукова бібліотека Національного університету «Острозька академія». Шуберт, Франц.
6. Інтернет-джерело: https://musopen.org/uk/music/1673-ave-maria-d-839/ Шуберт Елленс Дрітер Гесанг.

7. Інтернет-джерело: <https://tsikavi-fakty.com.ua/tsikavi-fakty-pro-shuberta/>
35 цікавих фактів про Шуберта.
8. Конен В. Шуберт. Державне музичне видавництво, 1953, 237 с.
9. Лобова О. Музичне мистецтво: Підручник 5кл. К.: Школяр, 2005. -160 с.
10. Салдан С.О. Відгук офіційного опонента на дисертацію Гоблик Олександри Вікторівни «Музичні твори «Ave Maria»: жанрово-стильовий аспект». Львівська національна музична академія ім. Миколи Лисенка. 2016.
11. Хохлов Ю. Життя Франца Шуберта в документах. За публікацією Еріха Дойча та інших джерел, 1963, 840 с.